

ממקום שהכובע מתחיל לשפיע (כן הורה רב נחמן, וכרבי יוחנן / רבי חנינא / רבי יהושע בן לוי. וכן אמר רבי חייא בריה דרב אימי. וכן דרש מר זוטרא. וכן אמר רב פפא בשם רבא. והוא כשיעור אצבע למעלה מהטבעת הגדולה. עפ"י מאירי ועוד, מובא בט"ז כ סק"א).

לפי הגרסה והפירוש שצדדו בתוס', וכן נקט הריטב"א, אין דעה הפוסלת כששייר בחטים. ולפי גרסת ר"ח ורמב"ן ועוד, לדעת רב פפא בשם רבא אם לא השאיר החטים בשלמותן – פסולה. ולרב אחא אפילו פגע (כלומר הגיע עד אליהם) ולא נגע בהן – טרפה. ויש שפסקו [עפ"י גרסת ר"ח וכו"פ בשם רבא – דלא כפרש"י תוס' רא"ש ור"ן ושאר פוסקים המכשירים בשייר מהחטים כנ"ל] שאם נגע בחטים משהו – פסולה (ראבי"ה; רבנו שמואל – הובאו באו"ז ח"א שעד ובהג"א; רבנו ירוחם ט,ג בשם הגאונים. וע' גם בב"ח סי' כ בדעת הרי"ף). ועכ"פ לכתחילה אין להכשיר זאת, כי אף רבי חנינא לא העיד אלא שכשרה, דהיינו דיעבד (יש"ש). ויש שכתבו לפסול בכל הגרמה מהטבעת העליונה (עפ"י מהרי"ל, מהרי"ו ועוד, ומובא בש"ך) ואולם לא מן הדין אלא משום חומרא, הלכך בהפסד מרובה יש להכשיר (פוסקים שם). וכתבו כמה פוסקים שלכתחילה ראוי לשוחט להתרחק מהטבעת הגדולה ולשחוט למטה, ולפי שאין הכל בקיאים בכל השיעורים, לכן טוב לשחוט באמצע הצואר לארכו, ובבהמה גסה ירחיק ד' אצבעות ודי בזה (עפ"י מרדכי ואגור והגהות סמ"ק קצו; רמ"א וב"ח ופרישה כ). על הגרמה בושט – ע' להלן מג מד. ועל גבול השחיטה למטה – להלן מה.

ב. השוחט בטבעות המקיפות את הקנה; לפרש"י שנקט לעיקר, רב ושמואל פסלו [שלא כדברי רבי יוסי ברבי יהודה בברייתא, וכפירוש רב יוסף] – שאין זה 'קנה'. ורק בטבעת הגדולה כשר [ואפילו יצא ממנה במיעוט, כרבי יוסי ברבי יהודה] מפני שהיא מקפת את הקנה בשלמות לכך נחשבת 'קנה', משא"כ שאר טבעות.

ואולם להלכה נוקטים כרבי חנינא בן אנטיגנוס המכשיר את המוגרמת, ולדבריו כשר לשחוט בתוך הטבעות. וכן נהג רבי זירא, וכן הורה רב נחמן. ואמנם היו מקומות בבבל שנהגו בדבר איסור, ונהרא נהרא ופשטיה'.

ישנם פירושים אחרים שרש"י נטה מהם, המכשירים שחיטה בתוך הטבעות לדברי הכל, ורק אם יצא מהן [למעלה או למטה (ערש"י ותוס'), במיעוטן או בחציין] פסול. והרמב"ן והרשב"א ושאר ראשונים (ער"ן בעה"מ רא"ש וריטב"א) חלקו על דברי רש"י ונקטו להכשיר לדברי הכל שחיטה בטבעות [וגם אם יצא מהטבעת לבין הטבעות או לטבעת אחרת. ע' בראשונים כאן ובראב"ן ריג], אלא אם כן שחט רוב טבעת [רוב הקפה] בלבד, ואח"כ הגרים ויצא חוץ לטבעת העליונה – לפי שלא שחט רוב חללו של קנה. [ומשמע שלפרושם לדעת רבי יוסי ברבי יהודה אפילו שחט רק רוב מאחת הטבעות – כשרה. אלא שרב ושמואל לא פסקו בזה הלכה כמותו].

דף יט

לב. מה דין השחיטות דלהלן?

- א. הגרים שלישי ושחט שלישי והגרים שלישי.
- ב. שחט שלישי והגרים שלישי ושחט שלישי.
- ג. שחיטה משוננת כמסרק, שאינה ישרה.

- ד. שחט במקום נקב בקנה.
- ה. שחט בקנה ופגע בו נקב.
- ו. שחט ישראל וגמר עובד כוכבים את השחיטה, או להפך.
- ז. השוחט מן הצדדים ומן העורף.
- ח. השוחט מן העורף.
- א. הגרים שלישי הקנה ושחט שלישי והגרים שלישי; רב הונא אמר רב: כשרה, שהרי יוצאת החיות בשחיטה, בשעת גמר רוב סימן. רב יהודה אמר רב: טרפה, שהרי אין כאן רוב בשחיטה. משמע שלרב הונא אפילו הגרים חציה והשלים בשחיטה לרוב כשר (ריטב"א).
- ב. שחט שלישי והגרים שלישי ושחט שלישי; רב יהודה אמר רב: כשרה. וכן השיב רב נחמן לשואליו. ואילו רב הונא השיב: טריפה. והקפיד עליו רב יהודה וקיבל הקפדתו. אבל רב חסדא הצדיק דבריו, כי לדעתו הכל תלוי בשלב יציאת החיות, שהוא כשהגיע לרוב סימן, האם נעשה בשחיטה או בהגרמה.
- א. רב אסי (בלשנא קמא) מחמיר משניהם ומצריך שיהא כל הרוב עד גמרו בשחיטה, הלכך אין כשר אלא בשחט שני שלישי והגרים שלישי. ומרש"י משמע שיש חילוק בין הגרמה דרבנן וריבר"י בטבעת, שלשיתם דיבר רב אסי, ובין הגרמה בשיפוי כובע שאמר רבי חנינא – שבה יש להכשיר אפילו ברוב שחיטה בין הכל (כרב יהודה) או בגמר רוב (כרב הונא). ורוב הראשונים אינם סוברים לחלק בכך.
- ולדעת הראב"ד (מובא ברמב"ן. וכ"ה במאירי בדעת הר"ף שהשמיט הפרטים) בהגרמה דרבי חנינא בין לרב הונא בין לרב יהודה כשר בכל רוב שחיטה, הואיל ובמקום שיפוי הכובע אין יציאת חיות כלל ומחתך בבשר בעלמא הוא (ואין כן דעת הרמב"ן והר"ה וש"ר).
- ב. יש מי שצדד לפרש [לפי הגירסה שרש"י דחאה] שלרב יהודה כשר בשחיטת רוב של רוב-סימן, שרוב יציאת החיות ע"י שחיטה, וכגון שחט שלישי והגרים שני שלישי. ומאידך הגרים שלישי ושחט שני שלישי טרפה, כי רוב יציאת נשמה היתה בהגרמה (עפ"י תורת חיים, ואין כן דעת הראשונים).
- ג. להלכה נחלקו הראשונים לחמש שיטות; יש פוסקים כרב יהודה שאם היה הרוב בשחיטה, בין בתחילה בין בסוף בין בסירוגים – כשרה, ואם לאו – פסולה (רמב"ם שחיטה ג, יג; רא"ש בשם רוב הפוסקים; שו"ע כד, יג).
- יש פוסקים כרב הונא שהכל תלוי בשלב יציאת החיות דהיינו גמר הרוב (בדק הבית לרא"ה כד, א, ומובא במגיד משנה ובמאירי. וערמב"ן שעיקר ההלכה נוטה כרב הונא, שגם רב חסדא סובר כן. אך הריטב"א כתב שאין ראיה מדברי רב חסדא, שלא אמר אלא לדעת רב הונא. [הריטב"א כתב שבעלמא הלכה כרב הונא כנגד ר"י, וכ"כ הרא"ש בב"ק פ"ט י וכן מובא בשם הר"י ברצלוני ב'מבוא התלמוד'. אך יש מוכיחים מדברי הגאונים שהלכה כרב יהודה. ע' 'תקופת הגאונים וספרותה' עמ' רכט]).
- ויש פוסקים מספק לחומרא כרב יהודה וכרב הונא, שצריך גם רוב שחיטה וגם גמר-רוב בשחיטה, הלכך אין כשר אלא כששני שלישי שחוטים במקום אחד (עפ"י ר"ה רמב"ן וריטב"א).
- ויש המחמירים כלשון ראשונה של רב אסי, וכדעת רבי יוסי ברבי יהודה [שרב ושמואל פסקו כמותו], הלכך אין כשר אלא בשחט שני שלישי תחילה והגרים שלישי (עפ"י רשב"א בחדושי ובתורת הבית הארוך ב, א).
- ויש המחמירים מספק שמא הלכה כחכמים וכלשון ראשונה בדברי רב אסי, הלכך אפילו בהגרים במיעוט אחרון – אין להכשיר (עפ"י רש"י ל: ד"ה תיקו).

והמנהג להטריף בכל הגרמה. אם משום חשש נגיעה בושט, או משום חשש לדעה האחרונה. וכתבו אחרונים שבהפסד מרובה יש להקל בהגרים שלישי ושחט שני שלישי (ע' יו"ד כד, יב ובפוסקים).

ג. אמר רבי אלעזר בר מניומי: שחיטה העשויה כמסרק (שהחתך אינו ישר אלא בולט ושוקע) – כשרה, ואין אומרים צריך שחיטה מפורעת (= גלויה וניכרת) וליכא.

ד. שחט במקום נקב בקנה – שחיטתו כשרה, שהקנה שנחתך חציו אינו מטריף. ומקום הנקב מצטרף עם השחיטה, הלכך אפילו חצי קנה פגום והוסיף עליו כלשהו וגמרו – שחיטתו כשרה (כט.).

ה. שחט בקנה ופגע בו נקב; אמר רב יהודה: שחיטתו פסולה. ורבי יוחנן השווה זאת לשוחט במקום נקב ששחיטתו כשרה, שהרי הנקב בקנה לא כלום הוא, וכאילו היה שלם, והרי עתה שחוט לפנינו. רבי אלעזר אמר לחלק ביניהם ולא קיבל רבי יוחנן דבריו. וקיים רבא דברי רבי יוחנן.

א. הלכה כרבי יוחנן. ושמא גם רב יהודה ורבי אלעזר לא פסלו אלא מדרבנן, גזרה פן יבואו לטעות ולהכשיר בשחט ישראל וגמרו נכרי (ריטב"א. ובחזו"א (ג,יד) נראה לכאורה שנקט שהוא מדאוריתא).

ב. שחט ואח"כ עשה נקב והשלים לרוב – פסול (ריטב"א).

ו. שחט עובד כוכבים חצי קנה וגמרו ישראל (רוב שני סימנים) – שחיטתו כשרה, שיציאת החיות בשחיטת ישראל (ועשיית הנכרי אינו בדבר שעושה אותה טריפה. ע' להלן כט; רמב"ם ד, יג). שחט ישראל וגמרו עכו"ם – שחיטתו פסולה, שיציאת החיות ביד עכו"ם.

ז. השוחט מן הצדדים שחיטתו כשרה (כשנשחטו הסימנים קודם חיתוך המפרקת).

א. רש"י מכשיר אפילו לכתחילה [ומשמע מדבריו שכל שוחט מהצדדים הסימנים נשחטים קודם המפרקת, הלכך אין לחוש לשבירת מפרקת (עפ"י מהרי"ח), אבל הרא"ש כתב שאין כשר אלא אם יודע שחתך הסימנים תחילה, שאל"כ יש לחוש לשבירת מפרקת תחילה מפני שהסימנים רכים ונדחים מפני הסכין. וכן מבואר בב"י ובשו"ע שאם לא החזיר הסימנים ושחט מהצדדים – פסולה אף בדיעבד. ואין כן דעת הרשב"א. וע' תו"ח].

והתוס' כתבו שיש מקום לומר דוקא דיעבד. וכן נקטו הרמב"ם (שחיטה א, ט) והר"ן [שמא ישבור המפרקת תחילה. וגם משום צער בעלי חיים. ער"ן] והטור.

ב. כתב בספר כלבו (קז. מובא ביש"ש): טוב ליוהר למשמש בסימנים ולתופסם קודם שחיטה, כדי שיודמנו קודם בשר הצואר. וביונים נמצאים הסימנים בצדדים וצריך אימון ידיים וזהירות גדולה שאם לא יומינם לפניו קודם שחיטה קרוב מאד לפשוט ולחתוך המפרקת קודם הסימנים.

השוחט מן העורף כלומר מאחורי הצואר – שחיטתו פסולה אם לא החזיר הסימנים, שהרי חתך המפרקת קודם שהגיע לסימנים, וכבר נטרפה בשבירת המפרקת. החזיר הסימנים וחתכם קודם – שחיטתו כשרה (דיעבד. עפ"י ר"י).

דפים יט – כ

לג. א. היכן מקום המליקה בעוף?

ב. כהן שהחזיר סימני העוף לאחורי העורף ומלקם, מה דין מליקתו?

א. כל העורף כשר למליקה, היינו כנגד הצואר מאחור, ובלשון התורה זהו 'מול העורף' [ה'עורף' הוא כנגד הפנים ו'מול העורף' היינו מקום הרואה את העורף]. המולק מן הצואר או מן הצדדים – מליקתו פסולה. מלק במקום שיפוי ראש (רש"י: מקום שהראש מתחיל לשפע. רמב"ן: היינו שיפוי כובע) והגרים והלך למטה עד הסימנים – מליקתו פסולה, כדין הגרמה בשחיטה.

א. רבנו גרשום מפרש שלא קצץ המפרקת אלא מלק משיפוע הראש ובא תחת המפרקת. גם הרא"ה (בבדק הבית כה.) מפרש שהגרים עד שלא הגיע לסימנים, וכתב שבזה פסול לדברי הכל, אף לדעת המכשירים הגרמה במיעוט הסימן (וכ"ה במאירי. וע' גם במנחת חינוך קטו). ואולם הרשב"א (במשמרת הבית) חלק וכתב שאם כשר במיעוט הסימן כל שכן שכשר בהגרים בבשר. (והרש"ש כתב להסתפק האם כוונת הגמרא כשהגרים בסימנים עצמם, או אפילו מלק בשיפוי הראש ולא נגע בסימנים כלל עד שבא לצואר פסול. וסברתו כהרשב"א ולא כהרא"ה).

ב. עולת העוף, לא נאמר בה 'מול העורף' ונלמדת היא מחטאת העוף במה מצינו או בהקש (כדלהלן כא-כב).

ב. החזיר סימנים לאחורי העורף ומלק (ולא חתך המפרקת. רש"י ורישב"א); בני רבי חייא סוברים שכך היא מצות מליקה. ונחלקו שתי לשונות בדבריהם האם כך המצוה בדוקא (רש"י: שאם לא החזיר אלא חתך שדרה – פסולה. תוס': בדיעבד גם אם לא החזיר כשרה) או אף בכגון זה מצות מליקה. ואמרו להוכיח מהמשנה כפי הצד השני.

רבי ינאי דחה דבריהם ונקט שאין החזרת סימנים כשרה במליקה.

נראה שיש לנקוט להלכה כרבי ינאי. ואם הקדים מליקת סימנים למפרקת – פסול. וצ"ע מדוע הרמב"ם השמיט דין זה (עפ"י חדושים ובאורים כאן ולהלן כא.).

דף כ

לד. א. האם המליקה נעשית בהכאת הצפורן ולחיצתה או בהולכה והבאה?

ב. מה דין עיקור סימנים בעוף, בשחיטת חולין ובמליקת קדשים?

ג. נשברה המפרקת ורוב בשר עמה, האם היא נבלה או טרפה?

ד. מלק בסכין את העוף, האם מטמא טומאת נבלות?

א. אמר רב כהנא: מצות מליקה – קוצץ ויורד (בלא הולכה והבאה, כאדם הקוצץ צנן ולפת) וזו היא מצותה. הולך והביא – מחלוקת אמוראים; רב הונא מכשיר ורבא פוסל (שסובר גזרת הכתוב היא שלא לעשות מליקה בתורת שחיטה כלל. ריטב"א ועוד). וכן אמרו בדעת בני רבי חייא. וכן סבר רבי אבין לשמוע מדברי רב כהנא. ואולם רבי ירמיה דחה לפרש דברי רב כהנא: 'אף זו היא מצותה' – וכל שכן מוליך ומביא שכשר כבשחיטה (וכן נראה מדברי רבי ינאי. וכן סובר רב חסדא. חו"ב).

להלכה, מוליך ומביא – כשר (רמב"ם מעה"ק ו, כג.).